

Den 14 januari : Idag ringde Philipp och talte om att under gårdagen hade han varit gäst på publicist klubben , där Undén hållit ett föredrag om UD. till pressen och varri han omnämnt att UD. måste ge admonitioner till publicister , som brutit mot den hävdvunna regeln ^{* att} ~~och~~ härvarande ^{**} beskickningschefer inte få kritiseras i våra tidningar . Philipp som ~~(trodde)~~ ansett att detta omnämnande syftade på fall , då han för sex år sedan angripit Stalin och ungerska ministern Böhm och fått reprimander därför , hade då begärt ordet och skarpt kritiserat Undén samt dessutom givit luft åt all sin bitterhet mot de församlade redaktörerna , som under de senaste året vägrat att taga emot hans artiklar . Hans anförande hade tydligen väckt en pinsam uppmärksamhet och starka gensagor. Det är olyckligt att han rusar iväg på detta sätt och förvärrar sin situation , som redan förut varit mycket besvärlig , och det är inte uteslutet att den avoghet , han väcker , kan återfalla på arbetet för Raoul . Han nämnde emellertid att han efteråt talat med Lundberg , som skulle ha ställt sig förstående till hans synpunkter . Lundberg hade därvid meddelat att den aktion , som igångsatts av UD. för att komma i förbindelse med ett vittne , som sammanträffat med Raoul i ~~fängelse i~~ fångenskapen . måst tillfälligtvis inställas på grund av snöfall , men att densamma skulle snart återupptagas . ~~Kaj som dagligen väntat på resultatet , är nu mycket deprimerad.~~

* att utländska statschefer och
 ** utländska

1954

12 februari :I dag kom Philipp upp och visade en rapport ,som kommisarien Danielsson avgivit till UD.om förhör i Köln med en kanslist vid svenska B-avdelningen i Buda-pest ,som där gått under namnet Thomsen ,men i själva verket hette Grossheim.Denne hade efter Budapests intagning bortförts till Ryssland och insatts i Lefortovskaja fängelset ,där han fått stanna till år 1950,då han överförts till läger i närheten av Moskva och därefter till ett läger vid Königsberg ,där han frigivits i december 1953.Han hade icke sett Raoul under sin vistelse i Lefortovskaja men genom knackningar från granncellerna hade han hört att en svensk skulle finnas där,som han efteråt ansåg vara Raoul.Enligt hans uppgift hade alla de utländska fångarna där evakuerats under år 1950 och överförts till fångläger.Grossheim väntas hit inom de närmaste dagarna.

den 16 februari:Philipp ringde och meddelade att han talat med Grossheim,som han ansåg vara hygglig och ha en del intressanta saker at berätta,varför han bad att få komma upp med honom efter lunch. Grossheim befanns vara en medelålders ganska välfödd herre med kort helskägg och något semitiskt utseende och man hade svårt att tänka sig att han ännu för sex veckor sedan suttit i rysk fångenskap.Han berättade att han var av Tysk familj men uppvuxen i Ryssland.År 1944 hade han vistats som affärsman i Budapest och då av svenska legationen blivit anställd som rysk tolk på B-avdelningen,som bl.a. omhänderhaft de ryska intressena i Ungern .För att dölja hans tyska nationalitet hade han av legationen anmodats att antaga namnet Thomsen och ett norskt pass med detta namn hade utfärdats för honom .Sedan ryssarna inträngt i Pest hade han skickats över dit för att komma i förbindelse med Raoul ,som han emellertid inte anträffade. I stället ^{hade} han omhändertagits av ryssarna som behandlade honom väl .Sedan han avvikit från det hus,där han inkvarterats ,hade han förts till en plats i närheten av staden, där behandlingen varit strängare.Någon misshandel hade han dock icke varit utsatt för.I april hade han per flyg förts till Moskva.och insatts i fängelse där. Behandlingen hade under första tiden varit mycket bra men blivit sämre mot slutet av april då han överförts till Lefortovskaja fängelset.Där hade han hållits i cell tillsammans med en eller två tyska officerare eller tjänstemän,som tid efter annan utbytts mot nya. Han hade själv vid ett par tillfällen fått byta cell .Genom knackningar i väggen (med Morse alfabet)hade han fått höra att en svensk fanns i fängelset.Han hade trott att det var hans chef på B-avdelningen Lars Berg.Liksom andra diplomatiska fångar hade han fått officerskost och läkarvård.På Lefortovskaja hade han suttit till någon dag

3
i slutet av mars 1959, då de utländska fångarna evakuerats därifrån. Han hade då förts till ett fängelse i närheten av Moskva (Butyrka?). Där hade han träffat en italiensk fånge, Trandafilo, som också kommit från Lefortovskaja och som omtalat att den svenske, som suttit där, kommit till Budapest för att tillvarata judarnas intressen. Han hade då förstått att det varit Raoul. Under fängelsetiden hade han ofta kallats till G.P.U. för att förhöras. Under den första tiden hade man ofta vid förhören uttalat sin förvåning över att inte de svenska myndigheterna gjorde någon framställning om att han skulle hemsändas då han var tjänsteman vid en svensk legation. Han trodde att om en sådan framställning gjorts, hade man gänsat släppt honom. Vid förhören hade man gjort gällande att B-avdelningen bedrivit spioneri genom att utfråga ryska fångar om de militära förband, de tillhört, och om de tillhörde kommunistpartiets samt att Thomsen, som han fortfarande kallades, var delaktig i detta spioneri genom att som tolk förmedla frågorna. egendomligt nog hade man godtagit hans norska namn och nationalitet ända tills han i slutet av sommaren 1951, på uppmaning av en ungersk medfånge, omtalade sitt rätta namn. Han dömdes därefter av en G.P.U. domstol till 25 års straffarbete, som han fick börja avtjäna i mars 1952 i ett annat fängelse (Vladimir) i närheten av Moskva. På sommaren 1953 avfördes han emellertid därifrån till ett läger i närheten av Königsberg. dit en mängd civilfångar från olika delar av Ryssland och Sibirien sammanförts. I slutet av år 1953 fick han meddelande att hans återstående strafftid blivit efterskänkt och fördes därefter tillsammans med många andra, som samtidigt frigavs, till Tyskland. I lägret vid Königsberg hade han sammanträffat med en tysk journalist vid namn Hille, som berättat att han delat cell med Raoul. Denne Hille hade också blivit frigiven, men Grossheim visste inte var han nu fanns. Då Hille fäst sig vid en kvinna, som han träffat under fångenskapen, hade han antagligen icke uppsökt sin hustru eller sin familj i övrigt. Hille hade av Grossheim ombedts att meddela sig med honom under adress: Domhotel, Köln, vilket han dock hittills icke gjort. Om han gjorde det skulle Grossheim underrätta oss. Vid ett tillfälle under samtalet föll Grossheim i gråt, vilket enligt vad han sade, berodde på att hans nerver blivit för hårt spända under fångenskapen. Philipp behandlade honom ömsom bryskt ömsom med stor vänlighet. Han skulle försöka ordna ersättning för honom från U.D.

Den 18 februari: Enligt vad Philipp uppger är Lundberg, för vilken han relaterat Grossheims berättelse, benägen att skicka en note till Ryssland för att fritaga Raoul för spioneri samt begära hans hemsändande. Grossheim lä ha utlovats ersättning av UD för sina lidanden med 20.000 kr.

1954

25 februari :Kabinettsskreterare Lundberg var i dag hos oss tillsammans med Fru Bellander och Philipp .Han förklarade sig villig att skicka en ny note till Sovjetunionen om Raouls hemsändande ,men sade sig hellre vilja vänta därmed någon tid i förhoppning att nytt material skulle erhållas från det vittne vilket man sökt komma i förbindelse med sedan några månader .Efter någon diskussion beslöts att man skulle avvakta en tid utgången av försöken.Lundberg föreföll uppriktigt i sina förhoppningar att försöken skulle lyckas .

Den 27 februari: Då Grossheim var hemma hos ossi förra veckan beklagade han sig över att han inte hade någon klocka och därför hade svårt att passa tiden under sitt Stockholmsbesök ,Maj var då vänlig att låna honom sin guldklocka ,som han skulle lämna Philipp vid avresan .Sedan Philipp förmått UD. att lämna Grossheim en ersättning av 20.000 kronor för hans fängelsevistelse och denne efter diverse uppskov bestämt sig för att resa härifrån ,avfordrade Philipp honom Grossheim steg på tåget. Grossheim vägrade emellertid att lämna tillbaka den under påstående att Maj och jag bett honom att behålla den som ett minne av Raoul ,då Philipp inte kunde taga ifrån honom den med våld avreste G. med klockan som gott pris.Ett telegram från Maj med anmodan att överlämna klockan till tullen ,vilket nådde G:s sovvagn i Eslöv,föranledde ingen åtgärd från G:s sida och han lyckligt kommit ombord på Köpenhamnsfärjan då passpolisen ,som alarmerats genom kriminalkommisarie Danielsson ,fråntog honom denna extra lilla vinst.Jag har i dag varit uppe hos Danielsson och hämtat klockan.Det är verkligen ett underligt galleri av människor som man stöter på i samband med Raouls sak.

Den 9 mars: Philipp har skickat oss avskrift av ett långt brev till Lundberg ,där Philipp gör gällande att enl. Grossheims berättelse ryssarna haft anledning att misstänka vår Budapest legation för spioneri på grund av de uppgifter ,som dess B-avdelning inhämtat av dillfångatagna ryssar Han vill förmå Lundberg att i en ny note till ryssarna med erkännande av dessa misstänkars giltighet fritaga Raoul för allt andelri det skeddä på grund av att Raoul inte hade med B-avdelningen att göra.om Lundberg icke går med härlpå ,vill Philipp hänskjuta denna fråga till Utrikesnämnden .Jag är mycket tveksam om lämpligheten därav,då det i så fall blir en ny brytning med UD,och sedan stå vi åter utan möjligheter att få fram några önskemål till ryssarna.

Den 14 juni : Philipp meddelade att han i Handelstidningen sett en intervju med Lars Berg, som år 1944 förestått den svenska B-avdelningen i Budapest och nu kommit hem på semester från sin kanslistsbefattning vid svenska legationen i Peru. På förslag av Philipp rinde jag och bjöd honom på lunch på restaurang Metropol i morgon tillsammans med Philipp för att vi skulle höra honom om hans mellanhavanden med Thomsen -Grossheim.

Den 15 juni: begav jag mig till Metropol dit Philipp och Berg också anlände. När vi vid lunchen omtalade för Berg, att Thomsen kommit hem från fångenskapen, blev Berg mycket överraskad. Medan han ännu var i Budapest, hade han hört bestämt uppgivas att Thomsen blivit avrättad av ryssarna. Han berättade att Thomsen eller Grossheim, som han då hette, blivit anställd på legationens B-avdelning på grund av sina kunskaper i ryska. Vem som rekommenderat hans anställning kom Berg inte ihåg, men trodde att det kunde ha varit en ungersk grevinna, som då tjänstgjorde på B-avdelningen och som brukat tillhandagå med förmedling i olika avseenden. Hon hade tidigare varit sekreterare åt Raoul. På fråga om Grossheim hänvisats till avdelningen av tyska myndigheter, sade Berg att så kunde vara fallet. Man hade anledning att hålla sig väl med dessa myndigheter, då man av dessa kunde få visst skydd mot de ungerska pilkorsarna. Bergs egen sekreterare hade tidigare varit sekreterare hos den tyske ministern i Budapest. På fråga varför Grossheim behövde anställas som rysk språkexpert, när legationen redan hade en ryskspråkig tjänsteman, nämligen greve Tolstoy, svarade Berg att Tolstoy ofta var upptagen av besök hos ryska medborgare på sjukhus och i läger och att legationen behövde någon som dagligen kunde vara till hands för översättningar. Man visste att Grossheim var en skum individ, men ansåg honom behövlig på grund av hans ryska språkkunskaper. Han tjänstgjorde utan lön, men i samband med anställningen fick han ett nytt pass under namn av Thomsen. Sverige var vid denna tidpunkt skyddsmakt för Norge i Ungern, men något norskt pass kunde icke utställas för Grossheim, då man saknade norska passblanketter. Som emellertid Sverige också var skyddsmakt åt Argentina och B-avdelningen i samband med detta uppdrag övertagit ett antal argentinska passblanketter, hade Grossheim fått ett argentinskt pass under namnet Thomsen. Han hade anställts av Berg men såsom fallet var med anställningen av all personal på legationens avdelningar, underdtälts minister Danielsson och godkänts av honom. De formulär, som användes vid förhör av ryska krigsfångar, kände Berg inte närmare till. Han antog att formulären avfattats av överstelöjtnant Harry Wester, som tjänstgjorde som militär attaché vid legationen, och att desamma uppstälts efter gängse korym. Sedan formulären ifyllts

1954

hade de antagligen expedierats till UD, för att sedan översändas till Ryssland. I Lima hade den Svendka Legationen under den tiden ^{den} bevakat Japan's intressen i Peru, brukat kvartalsvis lämna rapporter till Japan.

E

Enligt en notis i Svenska Dagbladet i dag har Undén d. 14 juni ätit lunch på svenska ambassaden i Moskva tillsammans med t.f. Minister Presidenten Mikojan och v. utrikesminister Sorin. Han tycks således icke hava blivit i tillfälle att påtala Raouls fall för vare sig Malenkov eller Molotov. Maj och jag gå i stor spänning inför vad Undéns ryska resa kan föra med sig.

1954

- 52 - sid 7

8

Den 19 juni : Undén har i går kommit tillbaka från sin s.k. semesterresa till Ryssland . Vid ankomsten till Bromma har han meddelat att resan varit givande . Phillipp har i dag telefonerat med utrikesrådet Jarring , som tjänstgör som kabinettssekreterare under Lundbergs tillfälliga frånvaro. J. hade sagt att han i avvidan på att Undén satte upp en P. M. rörande resan , var ~~f~~ förhindrad att säga annat än att resultatet var positivt . Vi få vänta på besked till måndag , utan större förhoppningar .

Den 21 juni Enligt vad Philipp meddelade i telefon hade Lundberg , som nu återkommit i Tjänst , förklarat för Philipp att Undéns resa till Ryssland haft till ändamål att framföra krav på Raoulls hemsändande . Han hade av regeringen fått order att inte framföra något annat ärende. Med hänsyn också till att resan väckt ett pinsamt uppseende i den amerikanska pressen , hade ärendets betydelse framträtt . Tillförordnade statschefen Mikojan och t.f. utrikeskommisarien Sorin , med vilka Undén omedelbart efter sin ankomst till Moskva begärde sammanträffande , hade icke såsom tidigare varit fallet hänvisat till 1947 års not utan förklarat sig vilja upptaga saken till undersökning med ledning av det material som det svenska UD. kunde ställa till förfogande . Sorin som förefallit vara insatt i ärendet , hade emellertid förklarat att det material, som offentliggjorts i den svenska pressen , icke vore tillräckligt för att ge ett positivt undersöknings ^{- underlag} ~~resultat~~ . Philipp skulle nu tillsammans med Lundberg sammanställa det material , som inkommit , och detta material skulle snarast möjligt översändas till Moskva med en ny note från UD. Det är således ett ganska Magert resultat av Undéns resa ., men det är ju inte uteslutet, att man så småningom , om regeringen är envis och konjunkturerna äro gynnsamma , kan bryta ryssarnas motstånd . Vi ha befarat att UD. skall anse sig ha gjort nog genom Undéns resa och lägga ner saken , när inte resan givit något omedelbart resultat , men det tycks inte förhålla sig så.

1954

8

sid (8)

Philipp telefonerade att han funderade på att fara till Berlin för att försöka få tag på Hille, en tysk, som i Ryssland sammanträffat med både av Sandeberg och Grossheim och som uppgivits ha varit cellkamrat med Raoul under någon tid antagligen 1945. Visserligen låg denna tid långt tillbaka men, då här är fråga om ett första hanäs vittne, anser Philipp det värdefullt att få tag i honom.

Den 23 juni: Enl. vad Philipp meddelat har Hille skrivit till Sandeberg och tackat honom för ett brev och en present, som Sandeberg skickat honom under hans hustrus adress i närheten av Plauen. Han har därvid meddelat sin nuvarande adress i Leipzig. Philipp reser nu ner för att sammanträffa med och förhöra honom. Man bör nog vara försiktig med Hille, då det inte är uteslutat att han efter sin frigivning är spion för Sovjetn. D

Den 8 juli: Sån Philipp kommit hem från Berlin i går kväll, hade vi i dag ett sammanträde med honom samt makarna Bellander på mitt arbetsrum. Han berättade att ^{han} efter sin ankomst till Berlin satt sig i förbindelse med Hille, som med sin fru lockats att komma till Berlin för att ta emot ett paket kläder av Philipp. Hille hade berättat att han visserligen inte träffat Raoul i fångenskapen, men att han under ^{är} 1945 delat cell i Lefortovskskaja fängelset med Raouls chaufför Langfelder, som dessförinnan delat cell i samma fängelse med Raoul och som omtalat för Hille deras föregående upplevelser i fångenskapen. Hilles uppgifter hade varit mycket exakta och stått i god överensstämmelse med de Mohrs och Moschettis utsagor. Philipp hade omedelbart efter hemkomsten rapporterat vittnesmålet för Lundberg, som funnit det mycket tillfredsställande. Lundberg hade emellertid omtalat att han kort förut fått meddelande om att en annan stat, som hos ryssarna begärt utlämnande av en medborgare, som svar härpå fått en dödsattest för denne, attesterad av två läkare. Lundberg ville nu att Maj skulle avgöra om en ny note skulle sän-

das till ryssarna även med risk att dessa skulle svara på liknande sätt . Denna sataniska fråga diskuterades utan att man enades om dess besvarande . Vid senare samtal med Bellanders efter sammanträdet avslutande kom vi emellertid överens om att man måste förutsätta att ryssarna hava mycket väl redan på allt som hänt Raoul och att deras förklaring vid Undéns besök i Moskva att de skulle verkställa en ny undersökning efter Raoul , om de finge märmare upplysningar från UD. kan innebära att de , efter sina tidigare förnekanden av all kännedom om Raoul, önskar få en möjlighet att visa sig tillmötesgående , utan att behöva erkänna sin lögnaktighet . Under denna förutsättning skulle det vara oförsvarligt att inte ge dem denna möjlighet att klara upp saken Om de å andra sidan inte har en sådan välvillig inställning utan bara vill veta vilka uppgifter vi fått ha vi tillsviðare inte mycket att vänta från deras sida . De kan svara att våra uppgifter äro oriktiga eller lämna vår note obesvarad eller skicka en dödsattest , det sistnämnda dock knappast troligt , då de tidigare förnekat att han fanns i Ryssland Vi ansåg ^{os} därför böra yrka på att en ny note snarast skulle skickas . På kvällen omtalade Philipp att han och Lundberg kommit till samma resultat.

Den 20 juli : Lundberg har nu skrivit utkast till en note grundad på huvudsakligen Hilles uppgifter . Han har emellertid hört ^{att} ett antal tyska generaler kommit hem från fänenskapen och anser det vara önskvärt att legationen sätter sig i förbindelse med dem för att höra om de varit i förbindelse med Raoul , vilket icke är ^{o/} sannolikt då de antagligen suttit i samma fänelse som han . Han föreslår därför att notens avsändande får anstå tills dessa vittnen blivit hörda , vilket beräknas taga tre veckor . Vi äro mycket litet tilltalade av detta ytterligare uppskov , men anse ^{os} dock

böra gå med på det . Philipp^t tillstyrker .

Den 15 september : Philipp har tillsammans med Lundberg och Dan

*Da*nielsson diskuterat avfäktningen av UD:s nya note till Moskva .

*D*en kommer att avgå om några dagar. Det planeras att Lundberg skall sedermera resa till Moskva (under förevändningar av und^{er}derhandlingar ^{om} för inköp av tomt för den svenska ambassaden) för ^{att} efterhöra resultatet av den undersökning , som den nya noten kan föranleda . Därvid kan han muntligen framföra påståendet som inte lämpligen kan ingå i noten .

DEN 24 september : Philipp, ^{och} Wynne Bellander och Lundberg sammanträdde hos oss från kl. 4 till ½6 em. Lundberg meddelade att noten skulle få formen av en promemoria , som skulle anknyta till Undéns samtal med Mikojan och Sorin vid hans besök i Moskva i juni . Den skulle medföras av ambassadör Sohlman vid dennes avresa till Moskva den 27 september . Under de dagar Sohlman kommer att kvarstanna i Moskva , innan han reste till New York för att delta i arbetet inom FN. , skulle han uppsöka Sorin och överlämna promemorian till honom , varvid han muntligt skulle åberopa det löfte om en förutsättningslös undersökning beträffande Raoul , som Mikojan och Sorin givit vid Undéns besök . Sohlman hade också anmodats att muntligt framhålla att Raouls fängslande och kvarhållande i fångenskapen ägt rum under den tid , då den sedermera avrättade Beria varit chef för N.K.V.D. ^{och att Berias närmaste man inom N.K.V.D.} (lett förhören med vissa andra fångar , som hörts ang. Raouls och deras förbindelser med honom .

I själva promemorian , som Lundberg uppläste , framhålles till ^{U.7} em början att man noggrant provat alla vittnesmål om Raoul som inkommer till UD. Man hade därvid utmönstrat alla vittnesmål , som kunde hava föranletts av vinningslystnad eller grundats på hörsägner . Av de vittnen som befunnits fullt

1954

sid 11

vittnen

trovärdiga, hade sex oberoende av varandra vittnat

intygat att de själva i Lefortovskaja fängelset stått i förbindelse med Raoul under olika tider. Ytterligare ett tjugotal vittnen, som inte själva haft beröring med Raoul, hade avgivit utsagor, som bestyrkte de förras vittnesmål och bl. a. intygat att de vid tiden efter s. UD. i juni 1947 avlämnat en note ang. Raoul blivit förhörda i fängelset om vad de visste ang. Raoul och hans chaufför Vilmos Langfelder. Genom vittnesmålen vore det fullt styrkt att Raoul ^{i 13} den januari 1945 uppsökt den befälhavande ryska generalen i Pest Tshernikov för att överlägga med honom om den svenska Budapest legationens och dess skyddslingars, framtida öde. Den 16 januari 1945 hade det ryska UD meddelat Sveriges minister i Moskva att Raoul tagits under de ryska militärmyndigheternas beskydd. Den 17 januari 1945 hade Raoul under eskort av ryska officerare besökt ett av sin organisations kontor i Pest och där meddelat att han skulle resa till Debrecen för att besöka marskalk Malinovsky, om som gäst eller fånge visste han inte. På vägen dit hade han emellertid häktats av N.K.V.D. och därefter förts till Moskva, där han insågs i olika fängelser bl. a. Lefortovskaja. I detta fängelse hade han suttit först i en cell i 3je våningen och därefter i ^{eller strakt ovanför} en ovanför liggande liggande cell i 4de våningen.

UD hade sökt skapa sig en uppfattning om orsaken till att Raoul omhändertagits av de ryska polismyndigheterna och därefter hållits i fängsligt förvar, varvid UD räknat med följande möjligheter.

I. Polismyndigheterna kan ha antagit att ^{Raoul} varit ansvarig för att ryska krigsfångar, som förhörts genom den svenska Budapest legationens B-avdelningen, därvid fått lämna uppgifter om de militärförband, de tillhört och om de frontavsnitt där de tillfångatogs m.m., vilka uppgifter kunnat utnyttjas av tyskarna och vilkas införande därför kunnat tydas som spioneri. Infördandet av dessa uppgifter hade emellertid endast skett för identifiering av fångarna, varvid allmänt gängse formulär använts, och kunde icke sättas i samband

12
med spioneri . I varje fall vore Raoul , som inte tillhört B- avdelningen , icke ansvarig härför .

2 Av Raoul utfärdade pass(skydds) hade i många fall anträffats hos nazister och pilkorsare , som åberopat dem vid ryssarnas erövring av Budapest . Det var emellertid känt att skyddspassen frångits sina rättmätiga innehavare av nazisterna . Tillverkning av falska skyddspass hade också ägt rum. Raoul vore icke ansvarig härför

3. Den verksamhet som Raoul drivit i Budapest för att rädda dem som utsatts för nazisternas rasförföljelse, vore vore endast en täckmantel för spioneri för tysk eller amerikansk räkning . UD ville emellertid framhålla att denna verksamhet föranletts utslutande av intresse att bispringa rasförföljelsens offer . Den var visserligen i sitt slag ena stående , men också andra aktioner hade vidtagits från svensk sida för att rädda nazisternas offer exempelvis hemförandet till Sverige av fångar från olika fångläger i Tyskland . Under trycket av de rasförföljelser som tyskarna igångsatt i Ungern hade svenska legationen där börjat utfärda skyddspass för ungerska medborgare , som haft släkt - eller affärsförbindelser med Sverige .

Ur en av legationssekreteraren Per Anger avgiven rapport , som lämnats utan samband med Raouls sak , återges i promemorian vissa stycken , varav framgår att legationens fråga ifrågavarande verksamhet vuxit i en omfattning , som överstigit legationens arbetskrafter , varför en förstärkning av legationens personal var nödvändig . Den svenska regeringen hade därför uppdragit åt Raoul att såsom konstituerad förste legationssekreterare i Budapest omhändera va verksamheten i fråga . Raoul hade efter sin ankomst till Budapest med medel som ställts till hans förfogande dels av svenska staten och dels av American joint committee, skapat en organisation som omfattat ca . 400 personer och anskaffat bostäder under svenska legationens beskydd för tusentals personer som er- hållit skyddspass. man därmed räddat ca. 10.000 personer .

1954

8000/3.

138

Aven andra nationer^s legationer hade följt exemplet och samverkat med honom

Efter promemorian uppläsning diskuterades frågan om svar på notens skulle begäras. Det framhölls då att om ett svar skulle begäras, förelåg risk för att ryssarna skulle komma att begära ett svar som avbröte vidare skriftväxling. Det vore därför lämpligare att vänta på att ryssarna självmant besvarade Undéns förfrågningar. Om de inte lämnade svar inom skälig tid, kunde, kunde framdeles muntlig påstötning göras. Huruvida sådan skulle göras av Lundberg ville han lämna osagt.

Den 22 oktober: På förslag av Philipp, som nyligen haft telefonsamtal med Överstelöjtnant Wester, bjöd jag honom att komma hem till oss för att ^{ge} oss närmare upplysningar om de förhör som enligt Grossheim - Thomsen skulle ha hållits med ryska krigsfångar i Budapest. Wester hade varit militärattaché i Rom och Budapest under åren 1938-1944. Han hade vistats i Budapest från april 1944 till mitten av oktober samma år, då Szalazi övertagit makten där. Han förklarade, att ^{han} brukat besöka ryska krigsfångar i de läger vid Budapest, där de varit internerade, för att undersöka om deras behandling gav anledning till anmärkningar. I de fall då fångarna vid sina samtal med honom framförde önskemål ifråga om behandlingen hade han framfört dem till den ungerska lägerkommendanten, som i regel ställt sig välvillig. I de rapporter, som han insänt till UD, hade han redogjort för förhållandena i lägren och vad som åtgjorts för förbättring av dessa, men han hade inte lämnat några uppgifter om fångarnas namn, tjänsteställning, militärförband m.m. RSammanträde på UD DEN 18 nov. 1954, ~~kl 14.00~~ ^{refererat av fru} Birgitta Bellander nedtecknat. (Kabinettssekreterare Lundberg(L), Rudolph Philipp(P) Bellander, Birgitta (B))

B: Vi ha kommit för att höra vad som hänt sedan sedan PM; et sk

skickades till Sovjet. Några formulär för sådana uppgifter hade inte använts under den tid hon haft befattning med fångarna.

L. Det har kommit ett nytt vittnesmål . En generallöjtnant Moser har återkommit.

P. Var är han och vem har förhört honom ?

L. Han är i Tyskland och Kumlin har förhört honom . Han säger att han vet , att under 1948 satt en svensk i en cell längst borta i en korridor. Vem denne svensk ^{är} vet han dock icke .

P. När kom han hem ?

L. Man vet ej men troligen ganska sent .

P. varför har de frigivit honom ?

L. det vet man inte . Han verkar vederhäftig och är ej anklagad för något svårt brott.

P. Det lönar sig inte att lägga arbete på vittnesmål nu - det leder inte till någonting. Vi ha ju tillräckligt .

L. Man kan inte utesluta att det har betydelse . Vi skall följa detta spår .

P. Men vi ha ju vittnen av senare data .

L. Det finns ju inget säkert än till 1947 . Detta skulle ju peka på 1948 . Det skadar dock inte att undersöka det grundligt .

B. Kabinetssekreteraren menar att man skall arbeta på två linjer - det ena utesluter inte det andra?

L. Ja vi ha vidare en figur i Trieste , som vänt sig till underrättelseväsendet . Han påstår sig ha sett R. W. i läger i Syd-Ryssland .

Ph . Detta strider mot allt material .

L. Ja ryssarna skickar mannen som provokatör för att se hur vi reagerar. Om vi förhör honom ger vi dem den uppfattningen att vi ingenting vet .

Ph. Har du fått mitt brev?

L. Ja vår avsikt är att Sohlman skall , när han kommer tillbaka från FN. till Moskva , gå upp och fråga Sorin hur saken avancerat.

Ph. Du vet säkert att Sorin fått noten ?

L. Ja Sohlman överlämnade den innan han for till FN.

Ph . Var har du protokollet jag bad om ?

1954 L . Du kan få se papperen nu . (L. hämtade dem och ville läsa högt ur dem)

Ph . Står det om Generalen som du citerade , i ditt P.M. ?

L . Nej det står inte . Det har han sagt till jarring muntligt

Ph . Nej, jag vill ha hela protokollet .

L . invände att det var svårt då han måste bryta sigillet.

Ph . Gör det då , du har ju rätt att bryta sigillet.

L . Du skall få en avskrift , det är åtta blaa . Variör lägger du sådan vikt vid Tomsen ?

Ph . Jag tror att han har material .

L . talte därefter om hur nödvändigt det är inom UD att hålla vissa
x underrättelser hemliga . Det är , menade han ej på grund av
bristande förtroende utan därför att ju fler som vet en sak
dess lättare kan en läcka uppstå . Därför är man ibland för-
tegen om vissa saker också gent emot oss . Nu ville han emel-
lertid visa oss det förtroendet att delge oss uppgifter ang. Field
som kommit från amerikanskt håll .

Ph . Det intresserar mig inte . Belasta oss inte med förtroenden
som är betydelselösa.

L . Jag anser det vara viktigt , då man genom det kan dra vis-
sa slutsatser .

Ph . Det finns inga paralleler mellan Field och R. W.

L . Du vill alltså inte höra det ?

Ph . Det är helt onödigt att läsa upp allt detta . Det står ju att
läsa i alla tidningar att de nu fördömer sina metoder .

L . Men amerikanarna ha skickat oss detta , just därför att de
menat att det kanske kunnat ge en vägledning i fråga om arbetet
för R.W.

Då det som sedan sades av L skall vara konfidentiellt åter-
ger jag ej samtalen om denna sak . Amerikanarna har särskilt
understrukit hur nödvändigt det är att man undviker all pu-
blicitet omkring Field nu då han är på sjukhus för att åter-
hämta sig .

Ph . Självfallet . Vi skulle inte heller vilja ha publicitet
kring R.W. om han var på ett sjukhus på väg hem . Inte heller
sedan han återkommit . Det har vi ju lovat . Men publicitet
före frigivningen är ej farlig - endast efter . Amerika har
haft stor publicitet omkring Field före hans frigivande .

L . berättade därefter om ett annat fall (konfidentiellt).

Ph . Vittnesmål av olika slag leder inte till något , så länge
så länge ryssarna ej tror att detta är en statsangelägenhet .
De tar det inte allvarligt , då de ser att vi ej gör det .

L. De begripa mycket väl att vi tagit upp saken allvarligt . Undén har ju själv rest till Moskva uteslutande för att tala om denna sak . Undén är inte vem som helst . För ryssarna är för övrigt ett människoliv betydelselöst.

B: Men R. W. är ej bara ett människoliv för dem . Han representerar staten.

Ph. Du har övertagit en sak som är vanskött . Vi kunde gjort dessa hänvändelser 1946-1947, eftersom vi hade tillräckligt material då . Men 1946 svarade Statsministern negativt på interpellationen och ryssarna hade möjlighet att taga del därav . Söderblom har sökt rentvå ryssarna och givit dem uppslaget att söka W. , detta trots de tre officiella kvittona av ryssarna . Det är efter 1946 som Vyshinsky-is svar kommit där han säger att de ej kan finna W. Det har alltså varit i säck innan det kom i påse.

L. UD:s PM? var inte tillgängligt

Ph. Jo , den 23 november läste jag det hos Folke Thunborg . De hade via vår chargé d'affaires Barck- Holst skickat en avskrift av PM:et , som är underlag för interpellationssvaret , i vilket svenska regeringen frikänner ryssarna för redovisningsek. Söderblom förväxlade sedan Malinovsky med Tolbochin , han förväxlade därmed de två ryska arméerna . Då visade han Sovjet att han var föga intresserad av en enda människas liv..I interpellationssvaret stod ju redan allt vad Vyshinskys svar innehöll.

V. Engeström var då huvudvittnet för statsministern trots att han visste genom Rer Anger och RW. att v. Engeström betraktades som spion Allt vad som står i Vy-s not kan man läsa i Söderbloms handbrev till Sahlin . Ett sånt arv har du övertagit.

L. Ja men vi ha nu slagit fast saken , så att de ej kan komma undan .

Ph Men de är inte rädda . De vet att det inte är farligt för de m att behålla Raoul . 1946 föreslog jag att Danielsson skulle få vara med och undersöka mitt bevismaterial tillsammans med Folke Thunborg , men det fick han inte .

L. Ja, interpellations svaret var olyckligt . 1947 var ännu den ryska säkerhets polisen herre över Raoul , och man såg att de var osäkra eftersom de alltid måste fråga säkerhets polisen i informationer angående Raoul. Själva visste de ingenting.

Ph. Då betyder inte V-ys not så mycket ? Han är bara hantlangare.

L: Jo , nu är det en annan sak , nu skulle de kunna släppa honom.

(Vi tog också upp frågan om publicitet vid IO - årsdagen efter Raouls försvinnande)

L . Jag är av den bestämda uppfattningen att en sådan publicitet

1954 sid 17 17
Sida skulle skada . Tidningarna komma
att begära uttalanden , riksdagen tager upp frågan på nytt . Jag
kommer att svara : detta är emot UD. önskan .

Ph. Interpellationer görs ju ibland nu utan att vi ligger bakom .
L. Det skulle på allt sätt skada om vittnesmål kom ut .

B. Vår avsikt är självfallet inte att publicera vittnesmål .

Ph. Vi kan ju inte låta den dagen gå förbi i tystnad . Publicitet
har hittills aldrig skadat .

L. men ryssarna tror att UD ? inspirerat till aktionen

B påpekade då att statsministern före 1951 i anledning av en
deputations krav att regering^{en} skulle göra någonting för R
Raouls räddning uttalade i Stockholmstidningen att han an-
såg RW- aktionen vara ett stöd för regeringen i dess arbete
för Raoul . Jag menade att kunde man vid den tidpunkten finna det
klokt att ^{uttala} sig positivt skulle det väl vara ännu mer motiverat
att göra det nu då UD och vi samarbeta) .

Ph. Det menade Erlander inte . Han var bara rädd för pressen .

L. Annars skulle nog pressen gräla^r upp honom .

Ph. Jag nar ett förslag att göra , men du får inte bli arg. Säg
Sohlman att om han inte genomför denna , så blir det en kam-
panj mot honom, och han mister sin plats Han är gift med en ryska, och man ^{ibland} kan
höra att hans fru är sovjetvän. Fru von Dardel får ofta hö-
ra detsamma. Varför stannar han kvar i Sovjet i sju år , und-
rar man . Fru Sohlmans bror var också hög officer i Röda a
arméen .

L. Om jag sade detta till honom , skulle han tro att jag inte
skrattande) var klok . (Sedan utspann sig ett samtal om anställning
utbildning och befordran)

L . Sohlman är begåvad och skarp och visst inte så snäll . Han
vet lika bra som jag , att ingen ambassadör kan tvinga ryssarna
till det de ej själva vill.

Ph. När kommer Sohlman tillbaka från FN?

L. Jag kan inte exakt svara på det.

Ph. Vi kan ännu vänta i fjorton dagar innan vi förbereder något
för tio-årsdagen .

B. Det är en mycket svår situation för mig att motivera för a
aktionen ~~aktionen~~ varför inget skulle göras vid tio-årsdagen .

L. Man måste ju främst tänka vad som gagnat saken.

B Självfallet . Svårigheten är ju att kabinettsekreteraren
och jag ha olika uppfattning om vad som verkligen gagnar
saken . Det är en bedömningsfråga.

L. ~~Givetvis.~~

(innan vi gick påpekade Philipp , att det var stor skada

1954

sid 18 1/3

att Lundberg inte tog hand om utredningen 1946, då Ph. föreslagit honom detta .

L. svarade att han inte haft tid utan föreslagit Folke Thunborg som utredningsman därför att också haft hand om statspolisen. Sammanträdet varade från kl. 14 till kl. 16 . Lundberg verkade i-bland irriterad och sade "Pan " tre gånger . Vi försökte ett par gånger att bryta upp , men han höll oss kvar .

~~Syeme Bellander .~~

Den 20 december : Philipp har nu skrivit en artikel om Raoul som skall publiceras i konsumtidningen "Vi" på tio-årsdagen av Raouls tillfångatagande den 13 januari . Han kritiserar UD:s ineffektivitet men framhåller att UD numera samarbetar med oss.

23 december : Jag talade i telefon med Philipp som meddelade att Arne Lundberg ringt honom under gårdagen och omtalat att han samma dag ^{fått rapport} från Sohlman . Enligt denna rapport hade Sohlman efter sin återkomst från Moskva tre gånger sökt företrädare hos Molotov . Denne hade emellertid varit upptagen av förhandlingar ang. motåtgärder mot parisöverenskommelsen om Västtysklands anslutning till Brysselpakten . Sohlman hade då uppsökt förste vice utrikesministern Semjonov , för vilken han förklarat att han sökte honom inte som ambassadör utan i egenskap av ombud för Undén, vilken vore missnöjd över att han ännu inte fått något svar på sin framställning ang Raoul i juni 1954 . Då Semjonov hänvisat till det svar Vysjinski lämnat i sin not i aug. 1947 , hade Sohlman svarat att man nu med full säkerhet visste att Raoul suttit i fängelse i Ryssland och att de ryska myndigheterna inte längre kunde förneka detta . Sohlman hade därefter frågat Semjonov om han skulle framföra dennes svar till Undén , vartill Semjonov svarede : " Nej , jag skall redan i kväll tala med Molotov. "

25 december : Philipp ringde mycket belåten och talte om att Örne skrivit och tackat honom för hans artikel i "Vi", som Philipp lämnat honom för genomläsning och som Örne ansåg ge honom full rehabilitering för allt misstroende han fått vikännas i anledning av att han som ordförande i 1946 års gransknings kommitée konstaterat att Raoul då varit i Ryssland. Philipp berättade vidare att redaktören för Bonnier-tidningen "Nutid" frågat honom varför han inte vänt sig till någon av Bonniers tidningar för artikelns publicering. Då Philipp ^{hade då} svarat att "Vi" var landets största tidning och att Bonniers för övrigt sedan tre år vägrat att taga in artiklar av honom, ~~hade redaktionen sagt honom att Kurt Jungstedt, som därvid uppträtt som ombud för Raouls familj, för tre år sedan sagt till någon eller några inom Bonnier-koncernen att Philipp vore en skojare och utpressare, och inte borde få skriva i koncernens tidningar. Denna uppgift kunde bestyrkas med edligt intyg.~~

* i fängelse i Ryssland